TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI Sınıf-12

KONU KELİMEDE ANLAM

Türkçede kelimeler kullanıldıkları cümle içinde anlamsal değer kazanır. Bu duruma kelimelerin çok anlamlılığı adı verilir. Türkçenin zengin anlam değeri içinde aynı kelime farklı anlamları karşılayacak biçimde kullanılabilir.

Bir kelimenin kullanımı dilimizde şu başlıklar altında ele alınır:

✤ Gerçek Anlam
✤ Mecaz Anlam
✤ Terim Anlam

Gerçek Anlam

Gerçek anlam bir kelimenin akla gelen ilk anlamıdır. Türkçe sözlükte kelimenin ilk anlamı olarak verilir. Kelimenin gerçek anlamı "temel anlam" adıyla da bilinir.

Soğan doğrarken gözleri sulanmıştı annemin.
Ağacın kuru dalları yeşermeye başlamıştı.
Soğuk havada elleri ceplerinde bahçede dolaşıyorlardı.
Sırtında bir ağrı hissedince çuvalı yere indirdi.

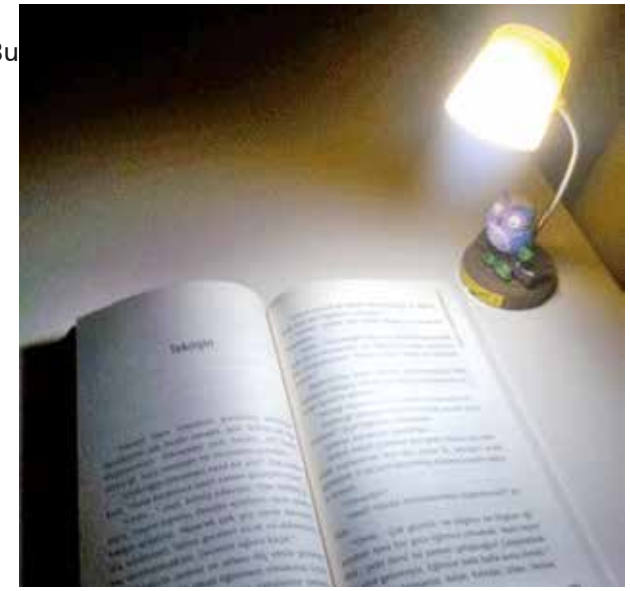
Yan Anlam

Kelime bazen temel anlamına benzerlik yoluyla yeni anlamlar kazanabilir. Bu anlama **yan anlam (yakıştırmaca)** adı verilir. Kelime yan anlamda kullanıldığında da hâlâ gerçek anlamında kullanılmış olur.

Terazinin bir gözüne elindeki elmaları koydu.
Edebiyatın farklı dallarında yüksek lisans yapanlar var.
Arızalanan otomobili yolun kenarındaki cebe çekmişlerdi.
Dağın sırtına bir kamp alanı kurulmuştu.

Mecaz Anlam

Kelimenin gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni

anlamdır. Bir kelime, mecaz anlamı yalnızca cümledeki kullanımı ile kazanabilir.

Oraya ilk gittiğimizde bize çok soğuk davranmıştı.
Yazarın kuru anlatımı yüzünden kitap ilerlemiyordu.
Bu ezmeyi yapmadan önce soğanı tuzla ezip öldürmelisin.
Maçın hakemi sert bir yönetim sergilemişti.

Terim Anlam

Kelimenin bilim, sanat, spor veya meslek dallarıyla ilgili kazandığı özel anlamdır. Terim anlamlı kelimeler, aynı zamanda gerçek anlamlıdır.

Enlemler arasındaki uzaklığın 111 km olduğunu öğrendim.
Şarkının notalarını karıştırınca tüm ahenk bozulmuştu.
Gelecek dersimizde şiirdeki uyakları belirleyelim.
Oyunun bu bölümünde suflör kullanmamışlardı.

✤ Günlük hayatta kullandığımız kimi kelimeler terim anlam özelliği kazanabilir.

Oyun üç perde olarak tasarlanmış.
Okuduğunuz şiir 6+5 duraklıdır.

Kelimelerin Anlam İlişkileri

✤ Eş ve Yakın Anlamlı Kelimeler
Soru - Sual / İleti - Mesaj / Seçmek - Ayırmak …

✤ Zıt Anlamlı Kelimeler
Uzun - Kısa / Az - Çok / Ağır - Hafif …

✤ Sesteş Kelimeler
Yüz / Ak / Dal / Çay / Gül / Yaz …

✤ Soyut ve Somut Anlamlı Kelimeler
Korku, aşk, sevgi, nefret, akıl, rüya…
Ses, su, renk, hava, ağaç, elektrik…
Somutlaştırma: Soyut anlamlı kelimelere somut anlamlar yüklemektir.
Zihnine kök salan bu düşüncelerden kurtulamıyor.
Bir umut yeşermeye başladı içimde.

✤ Nicel ve Nitel Anlamlı Kelimeler
Evin odaları oldukça genişti.
İyi insanlar her zaman güzel anılır.
Bazı kelimeler cümledeki kullanımlarına göre nicel ya da nitel anlam özelliği kazanabilir.
Su çok sıcak olduğu için elini yakmıştı.
Bu sıcak tavırlar bizi mutlu etmeye yetmişti.

✤ Genel ve Özel Anlamlı Kelimeler
Ülke > Şehir > İlçe > Mahalle > Sokak
Adamın elindeki telefon yere düştü. (Özel)
Telefon önemli bir haberleşme aracıdır. (Genel)

✤ Yansıma Kelimeler
Çat, Pat, Üf, Çıt…
Arabanın lastiği patlayınca yolda kaldık.
Şırıl şırıl akan bir derenin yanında çayımızı içtik.

SORULAR

SORU 1:
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde mecaz anlamda kullanılmış bir sözcük yoktur?

A) İbn Haldun'un "Coğrafya kaderdir." sözü hayatın özetidir aslında.
B) Bilginin efendisi olmak için çalışmanın kölesi olmak gerekir.
C) Her kışın yüreğinde, titreyen bir bahar vardır.
D) Hayat pedalını çevirmeye devam ettiğin sürece düşmezsin.
E) Bir şeyi gerçekten yapmak isteyen bir yöntem, istemeyen mazeret bulur.

Cevap: E

SORU 2:
Onu ne zaman ziyarete gitsem yanından ayrıldıktan sonra içimde büyük bir sevinç (I) yumağının (II) koşturduğunu (III) hissediyorum.

Bu cümledeki altı çizili sözcüklerin anlam özellikleri aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

	I	II	III
A)	Yan anlam	Mecaz anlam	Temel anlam
B)	Mecaz anlam	Temel anlam	Temel anlam
C)	Temel anlam	Mecaz anlam	Yan anlam
D)	Temel anlam	Mecaz anlam	Mecaz anlam
E)	Mecaz anlam	Yan anlam	Temel anlam

Cevap: D

SORU 3:
Aşağıdaki cümlelerin hangisinde temel anlamıyla somut olan bir sözcük, soyut anlama gelecek şekilde kullanılmıştır?

A) Zamanın yıpratıcılığından uzak durmak isteyenler için harika bir coğrafya burası.
B) Bir rüzgâra kapılarak başladığı şairlik macerasına bu şiiriyle son vermiş.
C) Akıl, insana bahşedilen en önemli nimettir şüphesiz.
D) Bir köşede dikilen bu insanlar belli ki hüzünlü bir bekleyiş içindeydi.
E) Havuzun kenarındaki kablodan yüksek akım geçiyordu ki bu çok tehlikeliydi.

Cevap: B

SORU 4:
I. Bize sıkı sıkı sarıldı ve öylece kaldı.
II. Biz gidince parkta yalnızca üç çocuk kaldı.
III. Seminer için güzel bir otelde kaldık.
IV. Bu şehirde tam beş yıl kaldım.
V. O aileden bir tek bu çocuk kaldı.

Numaralanmış cümlelerde "kalmak" sözcüğü kaç farklı anlamda kullanılmıştır?

A) 1 B) 2 C) 3 D) 4 E) 5

Cevap: E